

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๒
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. คาถาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญญานั้น แสดงว่าอย่างไร ให้แปลมาด้วย
ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งเวทนา ๓ (อาร์มมณฺฏวณลักขณนัย)
๒. จงบอกชื่อของจิตเจตสิก ตามลำดับต่อไปนี้ พร้อมทั้งเหตุนั้น ๆ ด้วย
ก. ติเหตุกจิต ๔๗ หรือ ๗๙ ข. ติเหตุกเจตสิก ๒๗
๓. ให้แสดงการจำแนกฐาน ๑๐ โดยจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ?
๔. ให้แสดงจิตที่เกิดในทวาร และพ้นจากทวาร โดยแน่นอนและไม่แน่นอน ดังต่อไปนี้
ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว ? ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕
ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖ ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖ ?
๕. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้
ปญจวิส ปริตตมฺหิ ฉ จิตฺตานิ มหคฺคเต
เอกวิสตี โวหาเร อฏฺฐ นินฺพพานโคจเร
วีสานุตฺตรมฺตมฺหิ อคฺคมคฺคผลฺลุมฺหิตะ
ปญจ สพฺพตฺถ ฉจฺเจติ สตฺตธา ตตฺถ สงฺคโห
๖. ก. จงแปลคาถาที่แสดงถึงอนุสนธิและปฎิญญา มี ทฺวาสตฺตติ วิธา วุตฺตา เป็นต้น และให้นับจำนวนวัตถุธรรม ๗๒ มาให้เห็นโดยไม่ต้องยกเหตุผล ฯ
ข. พระอนุรุธาจารย์แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้นออกเป็นกี่หมวด คืออะไรบ้าง ให้ออกความหมายของหมวดนั้น ๆ ด้วย
๗. ก. กิเลสมีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาเฉพาะชื่อ
ข. ในแสดงการนับกิเลสโดยพิสดาร ๑๕๐๐ มาดู ?
๘. ก. จงจำแนกพระธรรม ๙ โดยโสภณและอโสภณมาดู ฯ
ข. ให้แสดงอธิบดี ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ?
๙. ก. จงแสดงลักษณะอันเป็นนิमितที่ปรากฏขึ้น และการประหาณวิปัสสนาธรรม ในการเจริญสติปัฏฐานมาดู ?
ข. ให้แสดงเหตุผลที่สติดวงเดียวเป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้และวิริยะดวงเดียว เป็นสัมมปธานทั้ง ๔ ได้ ?
๑๐. จงแสดงความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมในหัวข้อธรรม ดังต่อไปนี้
ก. สังขารขันธ ข. ธัมมายนตะ ค. มโนธาตุ ง. ทุกขสัจจะ จ. มรรคสัจจะ

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๒
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. ก. ให้แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย

ข. นามเตปญญาส คือสภาวะธรรม ๕๓ นั้น ได้แก่อะไร ให้แสดงประเภทของเวทนาโดยนัยทั้ง ๒ ด้วย

ตอบ ก. แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย ดังนี้

๑. เวทนาสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเวทนา ๓ หรือ ๕

๒. เหตุสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเหตุ ๖

๓. กิจจสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งกิจ ๑๔ และฐาน ๑๐

๔. ทวารสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภททวาร ๖

๕. อารัมมณสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งอารมณ์ ๖

๖. วัตถุสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งวัตถุ ๖

ข. นามเตปญญาส คือสภาวะธรรม ๕๓ นั้น ได้แก่ จิตทั้งหมด ว่าโดยลักษณะแล้วนับรวมเป็น ๑ เจตสิก ๕๒ และประเภทของเวทนาโดยนัยทั้ง ๒ นั้น คือ

๑. อารัมมณานุภาวนลักษณะนัย คืออาการเป็นไปแห่งการเสวยอารมณ์

๒. อินทริยเภทนัย คือ การเป็นใหญ่เป็นผู้ปกครอง

๒. ก. ให้แสดงความแตกต่างกัน ระหว่างคำว่า อารัมมณะ กับคำว่า อาลัมพนะ

ข. นิพพาน กับ บัญญัติ ทั้ง ๒ นี้ พ้นจากกาลทั้ง ๓ เรียกว่า กาลวิมุตตอารมณฺ์ นั้น เพราะเหตุใด ?

ตอบ ก. ความหมายแตกต่างกันระหว่างคำว่า อารัมมณะ กับ อาลัมพนะ คือ

อารัมมณะ หมายความว่า ธรรมชาติที่เป็นที่ยินดีของจิต เจตสิกทั้งหลาย เสมือนหนึ่งสวนดอกไม้อันเป็นที่
ยินดีของคนทั้งหลาย

อาลัมพนะ หมายความว่า ธรรมชาติอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิต เจตสิก ทั้งหลาย เหมือนไม้เท้าหรือ
เชือก อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของคนชรา และคนทุพพลภาพ

ข. นิพพาน และบัญญัติ ที่เป็นกาลวิมุตตอารมณฺ์นั้นเพราะธรรม ๒ พวกนี้เป็นอสังขตธรรม ไม่ได้ถูกปรุงแต่ง
ด้วยปัจจัย ๔ ฉะนั้น การเกิดขึ้นของธรรมทั้ง ๒ พวกนี้จึงไม่มี เมื่อไม่มีการเกิดขึ้นแล้ว ก็กล่าวไม่ได้ว่านิพพาน หรือ
บัญญัติเหล่านี้เป็นปัจจุบัน อดีต อนาคต จึงเรียกว่า กาลวิมุตตอารมณฺ์

๓. ก. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้

จวตถุ ☐ นิสสิตา กาเม

สตต รุเป จตุพพิธา

ติวตถุ ☐ นิสสิตารูเป

ธาดเวกานิ สสิตา มตา

ข. คำว่า สังโยชน หมายความว่าอย่างไร ? ให้แสดงวจนัตถะและความหมายมาด้วย ?

ตอบ ก. แปลคาถาดังต่อไปนี้ นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบวิญญูณธาตุ ๗ ที่อาศัยวัตถุรูป ๖ เกิดในกามภูมิ ๑๑
พึงทราบวิญญูณธาตุ ๔ คือ จักขุวิญญูณธาตุ โสทวิญญูณธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญูณธาตุ ที่อาศัยวัตถุรูป ๓

คือ จักขุวัตตฺว โสตฺวตฺตฺว หทยวัตตฺว เกิดในรูปภูมิ ๑๕ (เว้นอสัญญสัตตภูมิ) พึงทราบมโนวิญญาณธาตุ ๑ ที่ไม่ได้ อาศัยวัตตฺวรูป เกิดในรูปภูมิ ๔

ข. คำว่า สังโยชน์ หมายความว่า ธรรมชาติที่ผูกสัตว์ทั้งหลายไว้ ไม่ให้ออกไปจากวัฏฏทุกขได้ เหมือนหนึ่ง เชือกที่ผูกโยงสัตว์หรือวัตถุสิ่งของไว้ไม่ให้หลุดไป ดังแสดงวจนัตถะว่า สํ โยเชนติ พนฺธนํดีติ= สงฺโยชนานิ ธรรม เหล่าใดย่อมผูกสัตว์ทั้งหลายไว้ ฉะนั้น ธรรมเหล่านั้นชื่อว่า สังโยชน์

๔. ความยึดมั่นในอารมณ์ เรียกว่าอะไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาพร้อมทั้งความหมายและ องค์ธรรม

ตอบ ก. ความยึดมั่นในอารมณ์ เรียกว่า อุปาทาน มี ๔ คือ

๑. กามอุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในกามคุณอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก ที่ในโลภมูจิต ๘
๒. ทิฏฐุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในความเห็นผิด ที่นอกจากสี่ลัพพตปรามาสทิฏฐิ และอัตต วาททิฏฐิ องค์ธรรมได้แก่ทิฏฐิเจตสิกที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔

๓. สิลัพพตูปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในการปฏิบัติผิด องค์ธรรมได้แก่ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคต สัมปยุตตจิต ๔

๔. อตตวาทุปาทาน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องยึดมั่นในรูปนามขั้น ๕ ว่าเป็นตัวเป็นตน องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔

๕. คำว่า ขั้น หมายความว่าอะไร ? ให้แสดงขั้น ๕ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ?

ตอบ คำว่า ขั้น หมายความว่า เป็นกลุ่ม เป็นกอง

แสดงขั้น ๕ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ดังนี้คือ

๑. รูปขั้น กองรูป องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘

๒. เวทนาขั้น กองเวทนา องค์ธรรมได้แก่ เวทนาเจตสิกที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๓. สัญญาขั้น กองสัญญา องค์ธรรมได้แก่ สัญญาเจตสิกที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๔. สังขารขั้น กองสังขาร องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๐ (เว้นเวทนาสัญญา) ที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ตาม สมควร

๕. วิญญาณขั้น กองจิต องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๒

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. คาทาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฏิกุญญานั้น แสดงว่าอย่างไร ให้แปลมาด้วย
ข. ให้อธิบายความเป็นไปแห่งเวทนา ๓ (อาร์มมณานุภาวนลักขณนัย)

ตอบ ก. แสดงคาถามาติกาทั้ง ๖ และคำปฏิกุญญา ดังนี้

สมฺปยุตฺตา ยถาโยคํ เตปญฺเฐ สภาวโต
จิตฺตเจตสิกกา ธมฺมา เตสนฺทานิ ยถารหํ ฯ
เวทนา เหตุโต กิจฺจ ทวาราลมฺพณวตฺถุโต
จิตฺตูปาทวเสเนว สงฺคโห นาม นียเต ฯ

สภาวธรรม ๕๓ คือ จิต และเจตสิก ชื่อว่า นามเตปญฺเฐ ว่าโดยลักษณะของตน ๆ ประกอบด้วย
เอกุปฺปาทตา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ ดังแสดงแล้วโดยพิสดาร (ในปริจเฉทที่ ๒)

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะแสดงปกิณณกสังคหะของจิต และ เจตสิก ว่าด้วยอำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิตโดย
ประเภทแห่งเวทนา เหตุ กิจ ทวาร อารมณฺ์ และวัตถุ ตามสมควร

- ข. ความเป็นไปแห่งประเภทของเวทนา ๓ มีดังนี้ การเสวยอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลายนั้น ย่อมมีอยู่ ๓ อย่าง
คือ ๑. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกสบาย เรียกว่า สุขเวทนา
๒. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกไม่สบาย เรียกว่า ทุกขเวทนา
๓. ในขณะที่เสวยอารมณ์อยู่นั้น บางทีก็รู้สึกเฉลย ๆ ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ เรียกว่า อุเบกขาเวทนา

๒. จงบอกชื่อของจิตเจตสิก ตามลำดับต่อไปนี้ พร้อมทั้งเหตุอันนั้น ๆ ด้วย

ก. ติเหตุกจิต ๔๗ หรือ ๗๙ ข. ติเหตุกเจตสิก ๒๗

ตอบ ก. ติเหตุกจิต ๔๗ หรือ ๗๙ คือ

กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต ๑๒

มหัคคตจิต ๒๗

โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

} มีเหตุ ๓ คือ อโลภเหตุ
อโทสเหตุ
อโมหเหตุ

ข. ติเหตุกเจตสิก ๒๗ คือ อหิริกะ อนินตตัปปะ อุทฺธัจจะ ถีนมิทฺธะ มีเหตุ ๓ คือ โลภเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ

โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้น อโลภะ อโทสะ ปัญญา) มีเหตุ ๓ คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

๓. ให้แสดงการจำแนกฐาน ๑๐ โดยจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ?

ตอบ แสดงการจำแนกฐาน ๑๐ โดยจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ดังนี้ คือ

๑. จิตที่ทำหน้าที่ใน ปฏิสนธิฐาน ภวังคฐาน จุตฺตฐาน มี ๑๙ ดวงคือ อุเบกขาสันติริณจิต ๒

มหาวิปากจิต ๘ มหัคคตวิปากจิต ๙

๒. จิตที่ทำหน้าที่ใน อารยชนฐาน มี ๒ ดวงคือ ปัญจทวารารยชนจิต ๑ มโนทวารารยชนจิต ๑ ขณะเกิดใน
มโนทวาร

จิต ๖ ดวงคือ มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ กิริยาอภิญาจิต ๑ มโนทวารารชชนจิต ๑ เกิดได้ใน
อารมณ์ ๖ ที่เป็นกามะ มหัคคตะ โลกุตตระ บัญญัติ โดยไม่มีเหลือ

ในอารัมมณสังคหะนี้ มีการสงเคราะห์จิต ๗ นัย โดยประเภทแห่งเอกัณตะ ๔ อเนกัณตะ ๓ ดังที่กล่าวมาแล้ว ด้วยประการฉะนี้

๖. ก. จงแปลคาถาที่แสดงถึงอนุสนธิและปฏิญญา มี ทวาสตุดติ วิธา วุตตา เป็นต้น และให้นับจำนวนวัตถุธรรม ๗๒ มาให้เห็นโดยไม่ต้องยกเหตุผล ฯ

ข. พระอนุรุทธาจารย์แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้นออกเป็นกี่หมวด คืออะไรบ้าง ให้ออกความหมายของหมวดนั้น ๆ ด้วย

ตอบ ก. คาถานี้แปลว่า

วัตถุธรรม คือธรรมที่มีสภาพของตนโดยแท้ ๗๒ ประการนั้น ข้าพเจ้าได้แสดงไปแล้ว บัดนี้ จะแสดงสมุจจยสังคหะคือสังคหะที่รวบรวมธรรมต่าง ๆ ของวัตถุธรรม ๗๒ ประการนั้นตามที่จะเข้ากันได้

นับจำนวนวัตถุธรรม ๗๒ นั้น มีดังนี้ จิตทั้งหมดนับเป็น ๑ เจตสิก ๕๒ นิปผันนรูป ๑๘ นิพพาน ๑

ข. พระอนุรุทธาจารย์แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้น ออกเป็น ๔ หมวด คือ

๑. อกุศลสังคหะ หมายความว่า การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลโดยส่วนเดียว หมวดหนึ่ง

๒. มิสสสังคหะ หมายความว่า การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อกุศล อพยากตะทั้ง ๓ ปนกันหมวดหนึ่ง

๓. โภธิปักขิยสังคหะ หมายความว่า การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่าย มรรคญาณ หมวดหนึ่ง

๔. สัพพสังคหะ หมายความว่า การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตถุธรรมทั้งหมดรวมกัน หมวดหนึ่ง

๗. ก. กิเลสมีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงมาเฉพาะชื่อ

ข. ในแสดงการนับกิเลสโดยพิสดาร ๑๕๐๐ มาดู ?

ตอบ ก. กิเลสมีจำนวน ๑๐ คือ ๑ โลกกิเลส ๒. โสภกิเลส ๓. โมหกิเลส ๔. มานกิเลส ๕. ทิฏฐิกิเลส ๖. วิจิกิจจกิเลส ๗. ถีนกิเลส ๘. อุทธัจจกิเลส ๙. อหิริกกิเลส ๑๐. อนินตตัปปกิเลส ฯ

ข. แสดงการนับกิเลสโดยพิสดาร ๑๕๐๐ อารมณที่เป็นเหตุให้กิเลส ๑๐ เกิดขึ้นได้นั้นมี ๑๕๐ คือ นามเตปัญญาสะ คือนามธรรม ๕๓ นิปผันนรูป ๑๘ ลักษณะรูป ๔ รวม ๗๕

ในอัมมัตตสันดาน คือภายในตัวเรามี ๗๕

ในพหิทธสันดาน คือสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตที่อยู่ภายนอกตัวเรามี ๗๕ รวม ๑๕๐ อารมณ ๑๕๐ คุณด้วยกิเลส ๑๐ คงเป็นกิเลส ๑๕๐๐

๘. ก. จงจำแนกพระธรรม ๙ โดยโสภณและอโสภณมาดู ฯ

ข. ให้แสดงอภิปติ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม ?

ตอบ ก. จำแนกพระธรรม ๙ โดย โสภณและอโสภณนั้น มีดังนี้ สัทธาพระ สติพระ ปัญญาพระ หิริพระ โอตตัปปะพระ รวม ๕ เป็นโสภณ อหิริกพระ อนินตตัปปะพระ รวม ๒ เป็นอโสภณ วิริยพระ สมาธิพระ รวม ๒ เป็นทั้งโสภณและอโสภณ

ข. แสดงอภิปติ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

๑. ฉันทาภิปติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความพอใจ องค์ธรรมได้แก่ ฉันทเจตสิก ที่ในทวิเหตุกขวนะ ๑๘ ทิเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖

๒. วิริยาภิปติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความเพียร องค์ธรรมได้แก่วิริยเจตสิก ที่ในทวิเหตุกขวนะ ๑๘ ทิเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖

๓. จิตตาสถิติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรับอารมณ์ องค์ธรรมได้แก่ ทวิเหตุกขวนะ และติเหตุกขวนะ ๕๒ หรือ ๘๔

๔. วิมังสาสถิติ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรู้แจ้งตามความเป็นจริง องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในติเหตุกขวนะ ๓๔ หรือ ๖๖

๙. ก. จงแสดงลักษณะอันเป็นนิमितที่ปรากฏขึ้น และการประหาณวิปัสสกรรม ในการเจริญสติปัฏฐานมาดู ?

ข. ให้แสดงเหตุผลที่สติดวงเดียวเป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้และวิริยะดวงเดียวเป็นสัมมปธานทั้ง ๔ ได้?

ตอบ ก. แสดงลักษณะอันเป็นนิमितที่ปรากฏขึ้น และการประหาณวิปัสสกรรมในการเจริญสติปัฏฐาน ดังนี้คือ การกำหนดพิจารณาในกายอยู่เนื่อง ๆ เป็นเหตุให้สกลลักษณะปรากฏขึ้น และในขณะเดียวกันนั้นย่อมประหาณสุวิปัสสาให้หมดไป

การกำหนดพิจารณาในเวทนาอยู่เนื่อง ๆ เป็นเหตุให้ทุกขลักษณะปรากฏขึ้น และในขณะเดียวกันนั้นย่อมประหาณสุวิปัสสาให้หมดไป

การกำหนดพิจารณาในจิตอยู่เนื่อง ๆ เป็นเหตุให้นิจุลลักษณะปรากฏขึ้น และในขณะเดียวกันนั้นย่อมประหาณนิจุวิปัสสาให้หมดไป

การกำหนดพิจารณาในสภาพธรรม คือ สัญญา สังขาร อยู่เนื่อง ๆ เป็นเหตุให้นัตตลักษณะปรากฏขึ้น และในขณะเดียวกันนั้น ย่อมประหาณัตตวิปัสสาให้หมดไป

ข. สติดวงเดียว เป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้เพราะ อารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งการกำหนดก็มี ๔ ลักษณะอันเป็นนิमितที่ปรากฏขึ้นก็มี ๔ การประหาณวิปัสสกรรมก็มี ๔ ด้วยเหตุนี้ สติดวงเดียวจึงเป็นสติปัฏฐานทั้ง ๔ ได้

วิริยะดวงเดียวเป็นสัมมปธานทั้ง ๔ ได้ เพราะกิจของวิริยะในที่นี้มีอยู่ ๔ อย่างคือ พยายามเพื่อละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว พยายามเพื่อไม่ให้อกุศลใหม่เกิด พยายามเพื่อให้กุศลใหม่เกิด พยายามเพื่อให้กุศลที่เกิดแล้วเจริญรุ่งเรืองขึ้น

๑๐. จงแสดงความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมในหัวข้อธรรม ดังต่อไปนี้

ก. สังขารขันธ์ ข. ธัมมายตนะ ค. มโนธาตุ ง. ทุกขสังขะ จ. มรรคสังขะ

ตอบ แสดงความหมาย พร้อมทั้งองค์ธรรมในหัวข้อธรรม ดังต่อไปนี้

ก. สังขารขันธ์ กองสังขาร องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๐ (เว้นเวทนา สัญญา) ที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ตามสมควร

ข. ธัมมายตนะ สภาพธรรมต่าง ๆ ชื่อว่า อายตนะ เพราะเป็นเหตุให้จิต เจตสิก เกิด องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒ รูป ๑๖ นิพพาน

ค. มโนธาตุ จิต ๓ ดวง ชื่อว่า มโนธาตุ เพราะทรงไว้ซึ่งการรู้ปัญจารมณ์อย่างสาส์น องค์ธรรมได้แก่ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ สัมปฏิจชนจิต ๒

ง. ทุกขสังขะ ธรรมที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) รูป ๒๔

จ. มรรคสังขะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ มัคคังคเจตสิก ๘ ดวง ที่ปัญญาเจตสิกเป็นต้นที่ในมรรคจิต ๔

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย